

לאה גולדברג

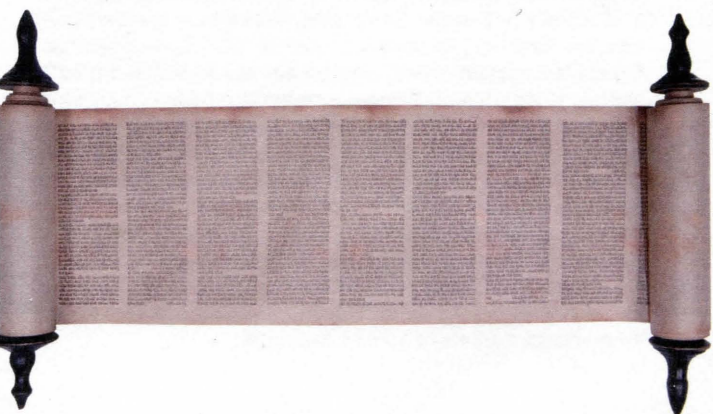
כובע קסמים

איורים: רינת הופר

ספרית פועלים

NAJLEPŠE IZRAELSKJE ILUSTRACIJE

UMETNOST HEBREJSKE PISAVE

UMETNOS

Hebrejska pisava izvira iz starodavne protokanaanske abecede, katere začetke zasledimo 1.500 let pr. n. št. Uporabljali so jo Izraeliti in njihovi sosedje v poznem drugem in zgodnjem prvem tisočletju pr. n. št. V 8. stoletju pr. n. št. se je iz protokanaanske abecede izoblikovala aramejska pisava, ki je kmalu prešla v uporabo po celotnem Bližnjem vzhodu. Judejci, ki so bili leta 586 pr. n. št. izgnani v Babilonijo, so tam sprejeli univerzalno bližnjevzhodno aramejsko pisavo. Po vrnitvi v Judejo so jo obdržali, medtem ko so zgodnjo hebrejsko pisavo uporabljali le še Samaritanci (vendar pa se stara, »paleohebrejska« pisava še naprej pojavlja na starih Judejskih kovancih iz stoletij pred našim in našega štetja, kakor tudi v zapisih četveročrkja v nekaterih Mrtvomorskih rokopisih). Aramejska pisava, ki je v judovski tradiciji znana kot asirska pisava, je postala znana pod imenom »kvadratna hebrejska pisava«. Znana je iz Mrtvomorskih rokopisov, ki segajo v čas od sredine 2. st. pr. n. št. do zgodnjega 1. st. našega štetja. Od tistega časa do 10. stoletja zasledimo hebrejsko pisavo le poredkoma. Hebrejska pisava ostaja konzervativna in celo v moderni dobi se je osnovna oblika črk le malo spremenila. Čeprav je v srednjem veku in v moderni judovski zgodovini moč zaslediti nekaj različic zapisovanja v posameznih judovskih skupnostih, lahko hebrejsko pisavo, od Mrtvomorskih rokopisov naprej ter vse do danes, brez težav bere vsak dandanašnji bralec. Po ponovni oživitvi hebrejščine in razcvetu sionističnega gibanja v 19. in zgodnjem 20. stoletju ter poznejši ustanovitvi države Izrael, se je pojavila potreba po novih hebrejskih črkah in tipografiji. Sodobna hebrejska kaligrafija se prične v zgodnjem 20. stoletju, nedolgo po pojavu moderne latinične kaligrafije v Evropi. Vsi razstavniki eksponati vsebujejo hebrejske črke ali zapise, ki so namenjeni bodisi za verske bodisi za ceremonialne obrede doma ali v sinagogi. Zapisi niso le lepe dekoracije in umetnine, temveč služijo tudi kot zgodovinske priče. Na ogled so različni tipi pisave, ki so prišli izpod peres tako pisarjev kakor tudi običajnih ljudskih umetnikov. Vsak tip je karakterističen za Jude v določenih delih sveta. Okrasje, ki ga opremljajo besedila, odraža, kakor vsa judovska obredna umetnost, vpliv umetnosti tiste države, v kateri je nastalo. Črke so oblikovane in upodobljene z ozirom na podlago, na katero so bile zapisane.

Mrtvomorski rokopisi

so eno najpomembnejših arheoloških odkritij iz Svete dežele. Obsegajo sve-topisemske knjige in nekaj zapisov verskih ločin. Rokopise so zapisali pripadniki judovske sekte, najverjetneje Eseni, ki so prebivali v Kumranu, naselju na zahodnem bregu Mrtvega morja, v obdobju zadnjih dveh stoletij pred uničenjem drugega Templja leta 70 našega štetja.

Rokopisi in tiskane knjige

Judovsko življenje se je vedno vrtelo okoli hebrejske črke in knjige. Pisarji so bili dobro izučeni umetniki in globoko verni posamezniki, ki so svoje opravilo dojemali kot sveto in so ga zato morali izvajati skrajno natančno in z globoko duhovno predanostjo. Po iznajdbi tiska v 15. stoletju se je delo hebrejskih pisarjev omejilo predvsem na pisanje zvitkov Tore, mezuz in filakterijev. V 18. stoletju so ponovno postali priljubljeni ilustrirani rokopisi, predvsem hagade.

KE PISAVE

Zvitek Tore

Sefer tora (knjiga Zakona) ohranja starodavno knjižno obliko – zvitek, napisan na obredno čistem pergamentu, ovitem okoli dveh lesenih palic. Svetost Tore izvira iz njene vsebine: petih Mojzesovih knjig (Pentatevh oz. Peteroknjižje). V vsaki sinagogi je prisoten najmanj en zvitek Tore, in sicer v aron kodešu ali hejhalu (skrinja Zaveze/Zakona), ki ga prekriva parohet (zavesa za skrinjo Zaveze).

Zvitek nikoli ne vsebuje ilustracij, vendar so določene črke v besedilu okrašene s t.i. tagimi oz. majhnimi kronicami. Prepisovanje zvitka Tore je sveto opravilo, ki ga sme opravljati le pobožen sofer stam - izšolan pisar z dobrim poznavanjem halahe (verskega predpisa), ki natančno določa postopek prepisovanja.

Okraševanje zvitka Tore

Ročajni obeski Tore

»zlat zvonček in granatno jabolko ... okrog in okrog po robu vrhnjega oblačila,« (2 Mz 28, 34)

Rimonim (Torini ročajni obeski) na lesenih palicah izvirajo iz običaja okraševanja njunih zgornjih ročajev. Ponavadi so bili okrašeni z zvončki in posvetilnimi zapisi. Ročajni obeski so samostojni okraski, ki se jih lahko prestavi z enega zvitka na drugega.

Kazalec za Toro

Iz spoštovanja do Tore se bralec nikoli neposredno ne dotika pergamenta. Med javnim branjem Tore sledi vrsticam v besedilu s pomočjo jada (kazalec, dob.: »roka«). Kazalec ima ponavadi obliko roke z iztegnjenim kazalcem.

Ščit Tore

Tas (ščit Tore) se s pomočjo verižice obesi okoli lesenih palic na sprednji del plašča. Na njem, bodisi na samem ščitu bodisi na izmenljivi ploščici, je napis, ki poimenuje priložnost (šabat ali praznik), za katero je namenjen posamezni zvitek.

NAJLEPŠE IZRAELSKÉ ILUSTRACIJE

avtorji

Yossi Abolafia – je ilustrator, karikaturist, grafik in avtor risank. Sodeloval je s poglavitnimi izraelskimi mediji. Delal je tudi v New Yorku in Montrealu. Trenutno je profesor na Akademiji za umetnost in dizajn.

Naama Benziman – je ilustratorka in predavateljica. Sodelovala je pri mnogih razstavah in umetnostnih dogodkih. Sodeluje z vodilnimi izraelskimi časopisi in založbami.

Orit Bergman – je pisateljica in ilustratorka otroških knjig. Sodeluje tudi s tiskanimi mediji. Poučuje ilustracijo na Akademiji za umetnost in dizajn in kot ilustratorka sodeluje pri najrazličnejših projektih.

Ora Eitan – avtorica in ilustratorka otroških knjig ter fotografinja. Živi v Jeruzalemu. Nominirana je bila za nagrado H.C. Andersena.

Alona Frankel – je 1949. s starši iz Evrope imigrirala v Izrael. Ilustrirati je začela pri 30 letih in za svoje delo med drugimi prejela nagrado H.C. Andersena.

Liora Grossman – pri petih letih je družina imigrirala iz Litve v Izrael. Že kot študentka je bila edina ilustratorka med grafiki. Sodeluje s časopisi in ilustrira otroške knjige. Njena pot do uspeha se je odprla leta 1994 na knjižnem sejmu v Bologni.

Rinat Hoffer – se je rodila v Tel Avivu. Študirala je umetnost na Akademiji za umetnost in dizajn. Dela kot samostojna ilustratorka otroških knjig, dnevnih časopisov in reklam. Je tudi avtorica več otroških knjig in prejemnica številnih pomembnih nagrad.

Christina Kadmon – se je rodila v Italiji, kjer je tudi doštudirala. Danes je ilustratorka, ki sodeluje s svetovnimi avtorji. Slovenski otroci jo poznajo po ilustracijah knjige Petra Horna: Kaj bom, ko bom velik.

Avner Katz – učitelj in predavatelj. Avtor in ilustrator knjig za otroke in odrasle. Sodeluje tudi z gledališčem in ilustrira naslovnice.

Batia Kolton – dela kot ilustratorica, avtorica stripov in risank v in predava kot docentka. Poskusila se je tudi v drugih umetnostnih zvrsteh.

Rutu Modan – je z odliko diplomirala na Akademiji za umetnost in dizajn. Leta 1998 je prejela nagrado za najboljšo ilustrirano otroško knjigo.

David Polonsky – je karikaturist in ilustrator. V svojih delih se loteva tudi resne tematike za odrasle. Je soavtor animiranega filma Valček z Bashirjem.

Merav Salomon – diplomirala je na oddelku za grafični dizajn Akademije za umetnost in dizajn. Pot ilustratorke je začela v New Yorku, kjer je sodelovala s priznanimi časopisi. Danes spet živi v Izraelu in poleg akademske kariere med drugimi ilustrira tudi otroške knjige.

Gilad Soffer – je diplomiral na Akademiji za umetnost in dizajn. Kot svobodni ilustrator in grafični oblikovalec sodeluje z nekaterimi vodilnimi izraelskimi založniki.

Ruth Zarfati se je rodila v Izraelu in se leta 1948 pridružila zelo vplivnemu izraelskemu umetnostnemu gibanju „nova obzorja“. Študirala je umetnost. Njena dela so na ogled v številnih muzejih, razstavljala je tudi v tujini. Izkazala se je tudi kot kiparka skulptur iz lesa, bronu in keramike.

LITERATURE SVETA
FABULA
3. 5. - 28. 5. 2010
www.festival-fabula.org

SLOVENSKI ETNOGRAFSKI MUZEJ

